

ISSN 2786-6734 (Print)
ISSN 2786-6742 (Online)

Закарпатський угорський інститут імені Ф. Ракоці ІІ

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics

Науковий журнал

Випуск 4

Берегове 2023

"Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" засновано у листопаді 2021 р. та видається за рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ.

Науковий журнал виходить два рази на рік.

Видання включено до «Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» **Категорії «Б»**, наказом Міністерства освіти і науки України № 768 від 20.06.2023 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ (протокол №12 від 20.12.2023 р.)

Редакційна колегія:

Головний редактор – *Бачо Роберт*, д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Перший заступник головного редактора – *Пойда-Носик Ніна*, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Заступник головного редактора, відповідальний редактор – *Макарович Вікторія*, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Заступник головного редактора, відповідальний секретар – *Лоскоріх Габрієлла*, доктор філософії з обліку і оподаткування, заступник завідувача кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна.

Члени редакційної колегії:

Орлов Ігор – д.е.н., професор, академік Академії економічних наук України, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Внукова Наталія – д.е.н., проф., заслужений економіст України, професор кафедри митної справи та фінансових послуг, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна;

Коваленко Юлія – д.е.н, проф, завідувач кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет, Україна; *Бондарук Таїсія* – д.е.н, проф, заслужений економіст України, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Національна академія статистики, обліку та аудиту, Україна;

Завербний Андрій – д.е.н, проф., професор кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності Національного університету «Львівська політехніка», Україна; *Вдовенко Наталія* – д.е.н., проф., завідувач кафедри глобальної економіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна;

Новіченко Людмила – к.е.н, доц., доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування, Національна академія статистики, обліку та аудиту, Україна; *Живко Зінаїда* – д.е.н, проф., ректор Академії економіки і педагогіки, Чеська Республіка; *Феньвеш Вероніка* – габлітований доктор наук з галузі економіки, проф., Дебреценський університет, Угорщина; *Махова Рената* – габлітований доктор наук з галузі економіки, доц., проректор, Університет Й. Шельє, Словацька Республіка; *Ілеш Балінт Чобо* – к.е.н, проф., Університет Яноша Наймана, Угорщина; *Дунай Анна* – доктор філософії з галузі економіки, проф., Університет Яноша Наймана, Угорщина; *Петі Мартон* – доктор наук з галузі економіки, віце-президент, Національний інститут стратегічних досліджень Угорщини, доцент кафедри соціально-економічної географії та планування міста, Університет Корвінус, Угорщина; *Сас Левенте* – доктор наук з галузі економіки, проф., заступник декана факультету Економіки та бізнес-адміністрування, Клужький університет імені Бабеша-Бойяї, Румунія.

УДК 330

A19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics : наук. журн. / редкол. : Р. Бачо, Н. Пойда-Носик, В. Макарович; Закарпат. угор. ін-т імені Ф. Ракоці ІІ. Берегове, 2023. Вип. 4. (2023). 694 с. Текст укр., англ., угор.

Науковий журнал „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” розрахований на науковців, докторантів, аспірантів, практиків та широкого кола читачів, які цікавляться проблематикою в галузі економічних наук. Статті публікуються на умовах міжнародної ліцензії [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Публікація видання здійснюється за сприяння Інституту Стратегічних Досліджень Угорщини.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Серія КВ №25089-15029Р від 08.11.2021 р.

Засновник наукового журналу:

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ.

Адреса: 90202 м. Берегове, пл. Кошута, буд.6.

Офіційний сайт наукового журналу:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

© Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ, 2023

ISSN 2786-6734 (Print)
ISSN 2786-6742 (Online)

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics

Tudományos folyóirat

4. szám

Beregszász 2023

Az "Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" tudományos folyóirat 2021-ben lett alapítva, és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa határozata alapján jelenik meg.

A tudományos folyóirat évente kétszer jelenik meg.

A **Folyóirat** az Ukrán Oktatási és Tudományos Minisztérium 2023. június 20-án kelt 768. számú rendelete alapján **„B” kategóriájú folyóiratnak minősül**, melyben publikálhatóak az ukrainai fokozatszerzéshez szükséges tudományos eredmények.

Kiadáshoz ajánlotta a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2023. december 20-i 12. sz. jegyzőkönyv)

Szerkesztőbizottság:

Főszerkesztő – **Prof. Dr. Bacsó Róbert**, közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Számvitel és Auditálás Tanszék vezetője, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Általános főszerkesztő-helyettes – **Prof. Dr. Pojda-Noszik Nina**, közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Számvitel és Auditálás Tanszék professzora, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Főszerkesztő-helyettes, felelős szerkesztő – **dr. Makarovics Viktória**, közgazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi docens, Számvitel és Auditálás Tanszék docense, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Főszerkesztő-helyettes, felelős titkár – **dr. Loszkorih Gabriella**, PhD, tanszékvezető-helyettes, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Szerkesztőbizottság:

Prof. Dr. Orlov Igor – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, az Ukrainai Közgazdaságtudományi Akadémia akadémikusa, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna; **Prof. Dr. Vnukova Natália** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Ukrajna érdemesült közgazdásza, Vám és Pénzügyi Szolgáltatások Tanszék professzora, Szemen Kuznyec Harkovi Nemzeti Gazdaságtudományi Egyetem, Ukrajna; **Prof. Dr. Kovalenko Julia** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Pénzügyi Piacok és Technológiák Tanszék vezetője, Állami Adóegyetem, Ukrajna; **Prof. Dr. Bondáruk Tajiszija** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Ukrajna tiszteletbeli közgazdásza, Pénzügyek, Bank és Biztosítás Tanszék vezetője, Nemzeti Statisztikai, Számviteli és Auditálási Akadémia, Ukrajna; **Prof. Dr. Záverbuij András** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Külgazdasági és Vámtevékenység Tanszék professzora, Lembergi Nemzeti Politechnikai Egyetem, Ukrajna; **Prof. Dr. Vdovenko Natália** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Globális Közgazdaság Tanszék vezetője, Ukrajna Nemzeti Bioerőforrás- és Természetgazdálkodási Egyetem, Ukrajna; **dr. Novicsenko Ljudmila** – közgazdaságtudományok kandidátusa, egyetemi docens, Számvitel, Auditálás és Adózás Tanszék docense, Nemzeti Statisztikai, Számviteli és Auditálási Akadémia, Ukrajna; **Prof. Dr. Zsivko Zinaida** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, rektor, Közgazdasági és Pedagógiai Akadémia, Csehország; **Dr. habil. Fenyves Veronika** – PhD, egyetemi tanár, tanszékvezető, oktatási dékánhelyettes, Gazdaságtudományi Kar, Számviteli és Pénzügyi Intézet, Controlling Tanszék, Debreceni Egyetem, Magyarország; **Dr. habil. Ing. Machová Renáta** – PhD, rektorhelyettes, egyetemi docens, Selye János Egyetem, Szlovákia; **Prof. Dr. Illés Bálint Csaba** – PhD, egyetemi tanár, Neumann János Egyetem, Magyarország; **Prof. Dr. Dunai Anna** – PhD, egyetemi tanár, Neumann János Egyetem, Magyarország; **Dr. Péti Márton** – PhD, Nemzetstratégiai Kutatóintézet, elnökhelyettes; egyetemi docens, Gazdaságföldrajz és városfejlesztés tanszék, Budapesti Corvinus Egyetem, Magyarország; **Prof. Dr. Szász Levente** – PhD, egyetemi tanár, dékánhelyettes, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Magyar Intézet, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Románia.

ETO 330

A19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics: tudományos folyóirat / szerk.: R. Bacsó, N. Pojda-Noszik, V. Makarovics. II. RFKMF. Beregszász, 2023. 4. szám (2023). 694 c.

Az „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” tudományos folyóiratban a doktoranduszok, posztgraduális hallgatók, kutatók és gyakorlati szakemberek tudományos kutatásait tesszük közzé. A tanulmányok [Creative Commons Attribution 4.0.](#) c. nemzetközi licence alapján jelennek meg

Az "Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" megjelenésében együttműködő partner volt a Nemzetstratégiai Kutatóintézet.

*A nyomtatott tömegűjékoztatási eszközök állami nyilvántartásba vételéről szóló igazolás száma
KB 25089-15029P 2021. november 8.*

Tudományos folyóirat alapítója:

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Cím: 90202, Beregszász, Kossuth tér 6.

A tudományos folyóirat hivatalos honlapja:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2023

ISSN 2786-6734 (Print)
ISSN 2786-6742 (Online)

**Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College
of Higher Education**

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics

Scientific journal

Volume 4

Berehove 2023

„Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” was founded in November, 2021 and is published by the decision of the Academic Council of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

The scientific journal is published twice a year.

The journal is included in Category "B" according to the "List of scientific professional editions of Ukraine, in which the results of dissertations for the degree of Doctor of Science and Ph.D. can be published", by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 768 dated 20.06.2023.

Recommended for publication by the Academic Council of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (protocol No. 12 dated December 20, 2023)

Editorial board:

Editor-in-Chief – *Bacho Robert*, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE, Ukraine;

First Deputy Editor-in-Chief – *Poyda-Nosyk Nina*, Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE, Ukraine;

Deputy Editor-in-Chief, managing Editor – *Makarovykh Viktoriia*, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE, Ukraine.

Deputy Editor-in-Chief, responsible secretary – *Gabriella Loskorikh*, Candidate of Economic Sciences, Deputy Head of the Accounting and Auditing Department, FR II THCHE, Ukraine

Editorial Board Members:

Ihor Orlov - Doctor of Economics, Professor, Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine, FR II THCHE, Ukraine; *Nataliia Vnukova* – Doctor of Economics, Professor, Honored Economist of Ukraine, Professor at the Department of Customs Affairs and Financial Services, Symon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ukraine; *Yuliia Kovalenko* - Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Financial Markets and Technologies, State Tax University, Ukraine; *Taisiia Bondaruk* - Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance, National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Ukraine; *Andrij Zaverbnyj* - Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Foreign Trade and Customs of the Lviv Polytechnic National University, Ukraine; *Natalia Vdovenko* - Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Global Economy, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine; *Liudmyla Novichenko* – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Accounting, Auditing and Taxation, National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Ukraine; *Zinaida Zhyvko*– Doctor of Economics, Professor, Rector, Academy of Economics and Pedagogy, Czech Republic; *Fenyves Veronika* - Habilitated Doctor of Sciences in Economics, Head of the Department of Controlling, University of Debrecen, Hungary; *Makhova Renata* - Habilitated Doctor of Sciences in Economics, Associate Professor, Vice-rector, J. Selye University, Slovak Republic; *Illés Bálint Csaba* – Candidate of Sciences in Economics, Professor, John von Neumann University, Hungary; *Dunay Anna* – Doctor Philosophy in Economics, Professor, John von Neumann University, Hungary; *Peti Marton* - Doctor Philosophy in Economics, vice-president, Research Institute for National Strategy, Hungary; associate professor, Department of Geography and Planning, Corvinus University of Budapest, Hungary; *Szász Levente* – Doctor of Management, Professor, Deputy Dean at the Faculty of Economics and Business Administration, Babeş-Bolyai University, Romania.

UDC 330

A19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics: scientific journal / editor. : R. Bacho, N. Poyda-Nosyk, V. Makarovykh. FR II THCHE. Berehove, 2023. Vol. 4. (2023) 694 p. Text Ukrainian, English, Hungarian.

Scientific journal „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” intended for scientists, doctoral students, post-graduate students, practitioners and a wide range of readers who are interested in issues in the field of economic sciences. Articles are published under the terms of the [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) International License.

Publication of the scientific journal "Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" is carried out with the assistance of the Research Institute for National Strategy.

*State registration certificate of a printed mass media
Series KB No. 25089-15029P dated November 8, 2021.*

The founder of the scientific journal is

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Correspondence address: Kossuth sq.6, Berehove

The official website of the scientific journal:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

© Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2023

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1.

НАЦІОНАЛЬНА ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Пойда-Носик Н., Бачо Р. Оцінка перспектив бізнесу в автомобільній промисловості України: національні та регіональні аспекти розвитку галузі	19
Атамас О. Інвестиційна привабливість регіонів України: проблематика, рекомендації, перспективи	29
Венгер В., Романовська Н., Шейко О. Кон'юнктурні особливості українського ринку круп	37
Шалаї К., Максим Дьєрдьє Надь Т. Аналіз економічної просторової структури: фокус на Великобританію	51
Кравченко О., Бадай А. Роль державного регулювання оплати праці	60
Кривенко Н. Оцінка міжнародної економічної інтеграції: методичні підходи з виділенням агропродовольчих ринків	70
Перекуда Ю. Оцінка конкурентоспроможності господарств у виробництві продукції тваринництва через призму показників імпорту та експорту	80
Похиленко Н. Права інтелектуальної власності як стримуючий чинник інноваційної активності в сільському господарстві	92
Пушкар Т., Славута О. Сприйняття процесів цифровізації мешканцями як основа впровадження програм збалансованого розвитку міст	107
Самусевич Я., Теницька І., Рудиченко А. Оцінювання впливу екологічного контролю на забезпечення раціонального природокористування в Україні	118
Сидоренко Є. Проблеми цифрової трансформації територіальних громад та шляхи їх вирішення	134
Харченко Н. Деякі аспекти соціально-економічних детермінант здоров'я	144
Усата Н. Концептуальні основи циркулярної економіки в сільському господарстві	153
Шапуров О. Промислові інновації: інтернет речей, блокчейн, цифровий двійник	164
Шуба М., Шуба О. Світовий ринок легкових автомобілів: особливості та тенденції розвитку	178

РОЗДІЛ 2. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА

Журавльова І. Фінансовий менеджмент в сучасному вимірі	188
Балінтова М. Вивчення зв'язку між зеленим банківським маркетингом і лояльністю до банку на прикладі словацьких клієнтів	205
Богріновцева Л., Бондарук О., Ключка О. Фінансова безпека страхового ринку: теоретичний аспект	216
Поті Б., Сока К., Потокі Л. Застосовність моделей прогнозування банкрутства в секторі роздрібної продовольчої продукції західної Угорщини	227
Даудова Г., Грінько А. Еволюція процесів цифровізації в діяльності фінансових органів місцевого самоврядування в Україні	240
Жиглей І., Лайчук С., Поліщук І. Бібліографічний аналіз публікацій щодо соціального інвестування за даними платформи Web of Science	253
Заїчко І. Особливості та основні напрями грошово-кредитної політики України в умовах воєнного стану	264
Орехова К., Головко О. Вибір організаційно-економічного механізму забезпечення фінансової безпеки газорозподільних підприємств	277
Татаринцева Ю., Юр'єва І., Назарова Т. Вплив розвитку соціальної відповідальності та сталого цифрового маркетингу на фінансову складову бізнес-процесів в умовах цифрової економіки	293
Шишкіна О. Вплив фінтех інновацій на глобальні валютні ринки	307
Ярошевич Н. Рівень фінансової децентралізації місцевих бюджетів в Україні	321

РОЗДІЛ 3. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Варцаба В., Макарович В., Лоскоріх Г. Аналіз проблематики обліку інноваційного капіталу в Україні	334
Ганусич В., Йолтуховська О., Шеверя Я. Концепція створення вартості в інтегрованій звітності	346
Грицай О., Лішнянська І. Облікове забезпечення визначення собівартості надани медичних послуг	358
Дубинська О. Теоретичні й практичні аспекти аудиту фінансової звітності як напряму виявлення загроз фінансовій безпеці підприємства в умовах воєнного стану	374
Єршова Н. Бухгалтерський консалтинг як «м'яка технологія» підтримки розвитку малого та середнього бізнесу	385
Кошіль А., Мельянова Л. Економічна сутність та облікове відображення електронних грошей в умовах сучасності	397
Макаренко І., Рудиченко А. Цифрова відповідальність компаній: економічна сутність поняття та концептуальні підходи	409
Мартін К., Сіладі Н. Важливість цінності бренду з позиції активів компанії	421
Мірошниченко О., Щигорєва В. Система оподаткування малого бізнесу: досвід Польщі	435
Микієвич О., Тивончук О. Виклики та перспективи переходу до міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні та світі	448
Москаль Н. Перспективи застосування технології блокчейну в аудиторській діяльності	458
Московчук А., Дорош В. Детермінанти формування фінансових результатів: ретроспективний та перспективний аналіз	468
Нашкерська Г. Обмеження визнання інформації активом в бухгалтерському обліку	479
Онищенко В., Кононенко Д., Чупін М. Інструменти стратегічного аналізу в управлінні підприємством: огляд, класифікація, критерії вибору	493
Писаренко Т. Організація управлінського обліку грошових коштів від операційної діяльності	507
Портоварас Т. Види сучасного економічного аналізу та їх характеристика	516
Скаска О., Дмишко Я. Проведення зовнішньої оцінки ефективності та якості роботи підрозділу внутрішнього аудиту банку	529
Сарахман О., Шурпенкова Р., Калайтан Т. Сучасні реалії незалежного аудиту фінансової звітності банків	540
Цятковська О. Методологічні основи побудови обліку нефінансових активів державних установ	552
Шишкова Н. Автоматизація обліку запасів: інноваційні технології, оцінка ефективності	563

РОЗДІЛ 4. МЕНЕДЖМЕНТ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

Тан Ч.Ч. Бібліометричний картографічний аналіз компетенцій, адаптованих до промисловості 4.0 та 5.0 на основі літератури про великі дані: наслідки для кар'єрної орієнтації	578
Альхмад Г. Фактори, що впливають на жіноче підприємництво в країнах, що розвиваються. Наскільки ми далекі від підтримки жіночого підприємництва?	591
Васильчак С., Штерма Т. Трудовий потенціал як об'єкт менеджменту	605
Вороніна В., Захарова Л. Стратегічне управління роботою команд в умовах сучасного наукового, інноваційного та бізнес-середовища	613
Антал К., Максим Дьєрдьє Надь Т. Проблеми та досвід працевлаштування за кордоном у відображенні емпіричного дослідження	623
Немчук П. Особливості управління розвитком корпоративних аграрних формувань	633
Прокопов Д. Біоенергетика у сталому розвитку сільського господарства: проблеми та перспективи розвитку галузі	643
Серьогіна Д., Матвєєва Н., Пушкар Т. Інноваційний розвиток в рамках сталого розвитку: пошук балансу між економічною ефективністю та екологічною стійкістю	653
Барабшє Карпаті Д., Оросне Ілчїк Б. Визначення особистого хисту до підприємництва у здобувачів вищої освіти	666

РЕЦЕНЗІЇ

РЕЦЕНЗІЯ на монографію Бачо Р., Пойда-Носик Н. «Automotive industry in Ukraine: key approaches to assessing labor market and business perspectives»	682
РЕЦЕНЗІЯ на монографію Лоскорїх Л., Перчі О. «Обліково-аналітичне забезпечення діяльності ІТ-підприємств в Україні»	684
Загальні вимоги до оформлення рукописів	686

TARTALOM

1.FEJEZET. NEMZETI ÉS REGIONÁLIS GAZDASÁG

Pojda-Noszik N., Bacsó R. Üzleti kilátások értékelése Ukrajna autóiiparában: nemzeti és regionális vonatkozások	19
Atamász A. Ukrajna régióinak befektetési vonzata: problémák, ajánlások, jövőbeni kilátások	29
Venger V., Romanovszka N., Sejkó O. Az ukrán gabonapiac konjunkturális jellemzői	37
Sallai K., Makszim Györgyné Nagy T. Gazdasági térszerkezet-elemzés: fókuszban Nagy-britannia	51
Krávcsenko O., Badaj A. A munkabér állami szabályozásának szerepe	60
Krivenkó N. Nemzetközi gazdasági integráció értékelése: módszertani megközelítések az agrár-élelmiszer piacok kiválasztásakor	70
Pereguda Gy. A gazdaságok versenyképességének mérése az állati eredetű termékek előállításában az import és export mutatók segítségével	80
Pohilenkó N. A szellemi tulajdonjogok, mint a mezőgazdasági innovációs tevékenység visszatartó tényezője	92
Puskár T., Szlavuta O. A digitalizációs folyamatok lakossági elfogadása a kiegyensúlyozott városfejlesztési programok megvalósítása érdekében	107
Szamuszevics J., Tenyicka I., Rudicsenkó A. A környezeti ellenőrzés hatásának mérése Ukrajnában a racionális természetgazdálkodás érdekében	118
Szidorenkó J. A kistérségek digitális átalakulásának problémái és megoldási lehetőségei	134
Harcsenkó N. Az egészséget meghatározó társadalmi-gazdasági tényezők néhány vonatkozása	144
Uszáta N. A körforgásos gazdaság fogalmi alapjai a mezőgazdaságban	153
Sapurov A. Ipari innovációk: tárgyak internete, blokklánc, digitális hasonmás	164
Suba M., Suba O. Személygépkocsik világpiaça: jellemzői és fejlődési trendjei	178

2. FEJEZET. PÉNZ- ÉS BANKÜGY

Zsuravlyova I. Pénzügyi menedzsment a jelenkori dimenzióban	188
Bálintová M. A zöld bankmarketing és a bankhűség kapcsolatának vizsgálata Szlovák ügyfelek esetében	205
Bohrinceva L., Bondaruk O., Klyucska O. A biztosítási piac pénzügyi biztonsága: elméleti megközelítés	216
Patyi B., Szóka K., Pataki L. Csődelőrejelző modellek alkalmazhatósága a nyugat-magyarországi élelmiszer-kiskereskedelmi szektorban	227
Daudova G., Hrinýkó A. A digitalizációs folyamatok evolúciója az ukrajnai helyi önkormányzatok pénzügyi szerveinek tevékenységében	240
Zsiblej I., Lajcsuk S., Poliscsuk I. Társadalmi befektetésekkel foglalkozó publikációk bibliográfiai elemzése a Web of Science platform adatai alapján	253
Zajicskó I. Ukrajna monetáris és hitelpolitikájának sajátosságai és irányai a hadiállapot idejében	264
Orjekhova K., Golovkó O. A gázelosztó vállalkozások pénzügyi biztonságát szavatoló szervezeti és gazdasági mechanizmus kiválasztása	277
Tatarinceva J., Jurjeva I., Nazarova T. A társadalmi felelősségvállalás és a fenntartható digitális marketing fejlődésének hatása az üzleti folyamatok pénzügyi komponensére a digitális gazdaság körülményei között	293
Siskina O. A fintech innovációk hatása a globális valutapiacokra	307
Jarosevics N. A helyi költségvetések pénzügyi decentralizációjának szintje Ukrajnában	321

3. FEJEZET. SZÁMVITEL ÉS ADÓÜGY

Varcaba V., Makarovics V., Loszkorih G. Az innovációs tőke számviteli problémáinak elemzése Ukrajnában	334
Hanuszics V., Joltuhovszka O., Severya Ja. Az értékteremtés koncepciója az integrált jelentéstételben	346
Hricáj O., Lisnyánska I. Az orvosi szolgáltatások önköltségének meghatározásához szükséges számviteli alátámogatás sajátosságai	358
Dubinszka O. A pénzügyi beszámoló köznyelvizsgálatának elméleti és gyakorlati aspektusai, mint a hadiállapot idejében működő vállalatok pénzügyi biztonságát fenyegető veszélyeinek azonosítási iránya	374
Jersova N. A számviteli tanácsadás mint "puha technológia" a kis- és középvállalkozások fejlődésének támogatására	385
Kosil A., Meliankova L. Az elektronikus pénz gazdasági lényege és számviteli tükrözése a jelenkori körülményekben	397
Makarenkó I., Rudicsenkó A. A vállalatok digitális felelősségvállalása: gazdasági tartalom és koncepcionális megközelítések	409
Martin K., Szilágyi N. A márkaérték fontossága a vállalat eszközeinek szempontjából	421
Mirosnicsenkó O., Scsigorjeva V. A kisvállalkozások adórendszere: Lengyelország tapasztalata	435
Mikijejics O., Tivoncuk O. A nemzetközi pénzügyi beszámolási standardokra való áttérés kihívásai és kilátásai Ukrajnában és a világban	448
Moszkály N. A blockchain-technológia használatának kilátásai a könyvvizsgálói tevékenységekben	458
Moszkovcsuk A., Doros V. A pénzügyi eredmények kialakulásának meghatározó tényezői: retrospektív és prospektív elemzés	468
Naskerszka G. Az információ eszközként való elismerésének korlátozásai a számvitelben	479
Oniscsenkó V., Kononenkó D., Csupin M. Stratégiai elemzési eszközök a vállalatirányításban: áttekintés, osztályozás, kiválasztási kritériumok	493
Piszarenkó T. A működési tevékenységekből származó cash flow-k vezetői számvitelének megszervezése	507
Portovárász T. A modern gazdasági elemzés típusai és jellemzőik	516
Skaszko O., Dmiskó J. A bank belső ellenőrzésért felelős egység munkahatékonyságának és -minőségének külső értékelése	529
Szarakhman O., Surpenkova R., Kalajtan T. A bankok pénzügyi kimutatásainak jelenkori valósága a független könyvvizsgálat tükrében	540
Cjatkovszka O. Az állami intézmények nem pénzügyi eszközeinek számviteli módszertani szempontok alapján	552
Siskova N. A készletek számvitelének automatizálása: innovatív technológiák és hatékonyságértékelés	563

4. FEJEZET. MENEDZSMENT ÉS INNOVATÍV FEJLŐDÉS

Tan Cs.Cs. Az Ipar 4.0-hoz és 5.0-hoz adaptált kompetenciák bibliometrikus feltérképezése a Big Data szakirodalom alapján: a pályaorientációra gyakorolt hatás	578
Almhamad G. A női vállalkozói készséget befolyásoló tényezők a fejlődő országokban. Milyen messze vagyunk a női vállalkozások támogatásától?	591
Vasilycsák Sz., Sterma T. A munkaerőpotenciál, mint a menedzsment tárgya	605
Voronina V., Zaharova Ly. Csapatmunka stratégiai irányítása modern tudományos, innovatív és üzleti környezetben	613
Antal K., Makszim Györgyné Nagy T. A külföldi munkavállalás kihívásai, tapasztalatai egy empirikus kutatás tükrében	623
Nemcsuk P. Az agráripari vállalkozások szervezeti sajátosságai	633
Prokopov D. Bioenergia a mezőgazdaság fenntartható fejlődésében: az ipar fejlődésének problémái és kilátásai	643
Szeryogina D., Matvejeva N., Puskár T. Innovatív fejlődés a fenntartható fejlődés kereteiben: egyensúly megtalálása a gazdasági hatékonyság és a környezeti fenntarthatóság között	653
Barabásné dr. Kárpáti D., Oroszné Ilcsik B. Vállalkozói hajlandóság vizsgálata az egyetemi hallgatók körében	666

RECENZIÓK

Recenzió Bacsó Róbert és Pojda-Noszik Nina "Ukrajna autóipara: kulcsfontosságú megközelítések a munkaerőpiaci és üzleti kilátások értékeléséhez" című monográfiájára	682
Recenzió Loszkorih Gabriella és Pércsi Oxána "Az ukrajnai IT-vállalkozások tevékenységének számviteli és elemzési támogatása" című monográfiájára	684
Publikációs követelmények	689

CONTENT

CHAPTER 1. NATIONAL AND REGIONAL ECONOMY

Poyda-Nosyk N., Bacho R. Assessing business perspectives in the automotive industry of Ukraine: national and regional aspects of sectoral development	19
Atamas O. Investment attractiveness of regions in Ukraine: problems, recommendations, prospects	29
Venger V., Romanovska N., Sheiko O. Conjuncture features of the Ukrainian grain market	37
Sallai K., Makszim Györgyné Nagy T. Economic spatial structure analysis: focus on Great Britain	51
Kravchenko O., Badai A. The role of state regulation of wages	60
Kryvenko N. Assessment of international economic integration: methodological approaches with the selection of agricultural markets	70
Perehuda Yu. Assessment of the competitiveness of farmhouses in the production of livestock products through the prism of import and export indicators	80
Pohylenko N. Intellectual property rights as a restriction factor of innovative activity in agriculture	92
Pushkar T., Slavuta O. Perception of digitalization processes by residents as a basis for implementing programs of balanced urban development	107
Samusevych Ya., Tenytska I., Rudychenko A. Assessment of the impact of environmental control on ensuring rational nature use in Ukraine	118
Sydorenko Ye. Digital transformation as an economic tool restoration of territorial communities	134
Kharchenko N. Some aspects of socio-economic determinants of health	144
Usata N. Conceptual foundations of the circular economy in agriculture	153
Shapurov O. Industrial innovations: Internet of things, blockchain, digital double	164
Shuba M., Shuba O. The global market of passenger cars: features and development trends	178

CHAPTER 2. FINANCE AND BANKING

Zhuravlyova I. Financial management in the contemporary dimension	188
Bálintová M. Examining the relationship between green bank marketing and bank loyalty in the case of Slovak customers	205
Bohrinovtseva L., Bondaruk O., Klyuchka O. Financial security of the insurance market: theoretical aspect	216
Patyi B., Szóka K., Pataki L. Applicability of bankruptcy prediction models in the western Hungarian food retail sector	227
Daudova G., Grinko A. The evolution of digitization processes in the activities of financial bodies of local self-government in Ukraine	240
Zhyhlei I., Laichuk S., Polishchuk I. Bibliographical analysis of publications on social investment according to Web of Science platform data	253
Zaichko I. Peculiarities and main directions of the monetary and credit policy of Ukraine under martial law	264
Oriekhova K., Golovko O. Choosing an organizational and economic mechanism to ensure the financial security of gas distribution companies	277
Tataryntseva Yu., Yuryeva I., Nazarova T. The impact of the development of social responsibility and sustainable digital marketing on the financial component of business processes in the conditions of the digital economy	293
Shyshkina O. The impact of fintech innovations on global currency markets	307
Yaroshevych N. The level of local budgets financial decentralization in Ukraine	321

CHAPTER 3. ACCOUNTING AND TAXATION

Vartsaba V., Makarovych V., Loskorikh G. An analysis of the accounting problems for innovative capital in Ukraine	334
Hanusych V., Yoltukhovska O., Sheverya Ya. The concept of value creation in integrated reporting	346
Hrytsai O., Lishnyanska I. Accounting support for determining the cost of medical services	358
Dubynska O. Theoretic al and practical aspects of the audit of financial statements as a way identifying threats to the financial security of the enterprise in the conditions of martial law	374
Yershova N. Accounting consulting as a "soft technology" for supporting the development of small and medium-sized businesses	385
Koshil A., Meliankova L. Economic essence and reflection in the accounting of electronic money in modern conditions	397
Makarenko I., Rudychenko A. Digital responsibility of companies: Economic essence of the concept and conceptual approaches	409
Martin K., Szilágyi N. The importance of brand value in the view of the company's assets	421
Miroshnicheno O., Schigoryeva V. The system of taxation of small business: the experience of Poland	435
Mykiiievych O., Tyvonchuk O. Challenges and prospects of transition to International Financial Reporting Standards in Ukraine and worldwide	448
Moskal N. Prospects for the use of blockchain technology in auditing	458
Moskovchuk A., Dorosh V. Determinants of formatting the financial results: retrospective and prospective analysis	468
Nashkerska H. Barriers to the accounting recognition of information as an asset	479
Onyshchenko V., Kononenko D., Chupina M. Strategic analysis tools in enterprise management: overview, classification, selection criteria	493
Pysarenko T. Organization of managerial accounting for operating cash flows	507
Portovaras T. Types of modern economic analysis and their characteristics	516
Skasco O., Dmyshko Ya. Conducting an external assessment of the performance and quality of work of the bank's internal audit unit	529
Sarakhman O., Shurpenkova R., Kalaitan T. Modern realities of independent audit of banks' financial statements	540
Tsiatkovska O. Methodological basis for constructing the accounting of non-financial assets in state institutions	552
Shyshkova N. Automation of inventory accounting: innovative technologies, efficiency assessment	563

CHAPTER 4. MANAGEMENT AND INNOVATIVE DEVELOPMENT

Tan Chai Ching Big Data Literature-based Bibliometric Mapping Analysis for Competences Adaptable to Industry 4.0 and 5.0: Implications for Career Orientation	578
Almhamad G. The factors affecting women entrepreneurship in developing countries. How far are we from supporting women entrepreneurship?	591
Vasylchak S., Shterma T. Labor potential as an object of management	605
Voronina V., Zakharova L. Strategic management of team work in the conditions of a modern scientific, innovative and business environment	613
Antal K., Makszim Györgyné Nagy T. The challenges and experiences of employment abroad in the reflection of an empirical research	623
Nemchuk P. Peculiarities of managing the development of corporate agrarian formations	633
Prokopov D. Bioenergy in the sustainable development of agriculture: problems and prospects for the development of the industry	643
Serogina D., Matvieieva N., Pushkar T. Innovative development within the framework of sustainable development: finding a balance between economic efficiency and environmental sustainability	653
Barabásné dr. Kárpáti D., Oroszné Ilcsik B. Examination of entrepreneurial propensity among university students	666

MONOGRAPH REVIEWS

REVIEW of the Monograph by R. Bacho and N. Poyda-Nosyk «Automotive industry in Ukraine: key approaches to assessing labor market and business perspectives»	682
REVIEW of the monograph by Loskorich L., Perchi O. «Accounting and analytical support of the activities of IT enterprises in Ukraine»	684
General requirements for manuscripts	691

DOI 10.58423/2786-6742/2023-4-153-163

УДК 330.88

Наталія УСАТА

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу організації менеджменту,
публічного управління та адміністрування,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»,
м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0003-3997-1579
Scopus Author ID: 57994503000

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Анотація. У статті обґрунтовано, що новою парадигмою економічного розвитку може стати модель економіки замкнутого циклу (циркулярна економіка), заснована на відновленні та раціональному споживанні ресурсів, яка буде виступати альтернативою традиційній лінійній економіці. Доведено, що циркулярна економіка – це концепція економічного виробництва та споживання, яка спрямована на максимальне використання ресурсів, зменшення відходів та створення замкнених циклів використання матеріалів. Метою проведеного дослідження є розгляд концептуальних основ розвитку циркулярної економіки в сільському господарстві. Теоретичною та методологічною основою проведеного дослідження слугувало використання загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, монографічний метод – при вивченні літературних джерел; метод аналізу та синтезу – для узагальнення досвіду впровадження основних підходів циркулярної економіки у сільському господарстві; метод системного узагальнення – для розроблення пропозицій щодо активізації роботи по впровадженню основних принципів кругової економіки у галузі; абстрактно-логічний метод – формулювання висновків та теоретичні узагальнення тощо. У дослідженні наголошується на необхідності перехідного процесу від традиційних моделей споживання до циркулярної економіки, який може призвести до сталого розвитку та забезпечення екологічно збалансованого використання ресурсів. Обґрунтовано основні засади циркулярної економіки в сільському господарстві, що передбачають збереження родючості ґрунту через використання агроекологічних методів, управління відходами та вторинними ресурсами, розвиток біологічної різноманітності, стійке використання водних ресурсів, впровадження цифрових технологій для оптимізації виробництва та підтримка участі місцевого населення у створенні сталого сільськогосподарського середовища. Відмічено, що концепція циркулярної економіки заснована на принципі «3-R»: скорочення (Reduce), повторне використання (Reuse) та переробка матеріалів (Recycle) та узгоджується із 17 Цілями сталого розвитку ООН, тому й заохочує більшість країн впроваджувати інноваційні технології у виробництво. Основними її інструментами є екоінновації та "зелені" технології, які є дружніми по відношенню до природного середовища. У дослідженні проведено аналіз переваг циркулярної економіки, зокрема зменшення відходів, ефективне використання ресурсів, економічні вигоди та стимулювання інновацій тощо. Підкреслюється важливість цього підходу для сталого розвитку та його потенційний вплив на бізнес, суспільство та навколишнє середовище. Висвітлено приклади успішного впровадження циркулярних практик в різних сільськогосподарських підприємствах. Стаття закликає сільських господарів, дослідників та політиків до активного впровадження циркулярних принципів у сільському господарстві, щоб досягти більшої сталості, збереження ресурсів та сприяти екологічній відповідальності в цій важливій галузі.

Ключові слова: циркулярна економіка, кругова економіка, концепція, сталий розвиток, сільське господарство, циркулярні практики, ефективність.

JEL Classification: F18, F44, F64, F68.

Absztrakt. A cikk alátámasztja, hogy a gazdaságfejlesztés új paradigmája a zárt ciklusú gazdaság (körforgásos gazdaság) modelljévé válhat, amely a helyreállításon és az erőforrások ésszerű felhasználásán alapul, és amely a hagyományos lineáris gazdaság alternatívájaként működik. Bebizonyosodott, hogy a körforgásos gazdaság a gazdaságos termelés és fogyasztás fogalma, amelynek célja az erőforrások maximalizálása, a hulladék csökkentése és az anyaghasználat zárt köreinek megteremtése. Az elvégzett kutatás célja a körforgásos gazdaság mezőgazdasági fejlesztésének koncepcionális alapjainak átgondolása. A lefolytatott kutatás elméleti és módszertani alapjául az általános tudományos és speciális módszerek alkalmazása szolgált. Különösen a monografikus módszer - irodalmi források tanulmányozásakor; az elemzés és szintézis módszere - általánosítani a körforgásos gazdaság főbb megközelítési módjainak a mezőgazdaságban való megvalósításának tapasztalataival párosítva; a rendszerszintű általánosítás módszere - javaslatok kidolgozása a körforgásos gazdaság fő elveinek iparban történő megvalósításra irányuló munka aktiválásához; absztrakt logikai módszer – következtetések megfogalmazása és elméleti általánosítások stb. A tanulmány hangsúlyozza a hagyományos fogyasztási mintákról a körforgásos gazdaságra való átmenet szükségességét, amely fenntartható fejlődéshez vezethet, és biztosítja az erőforrások ökológiailag kiegyensúlyozott felhasználását. A körforgásos gazdaság főbb elvei a mezőgazdaságban érvényesülnek, amelyek a talaj termékenységének megőrzését biztosítják az agroökológiai módszerek alkalmazásával, a hulladék- és másodlagos erőforrás-gazdálkodással, a biológiai sokféleség fejlesztésével, a vízkészletek fenntartható hasznosításával, a digitális technológiák bevezetésével, a termelés optimalizálásával és a helyi lakosság részvételének támogatásával a fenntartható mezőgazdasági környezet kialakításában. Meg kell jegyezni, hogy a körforgásos gazdaság koncepciója a „3-R” elvén alapul: csökkentés (Reduce), újrafelhasználás (Reuse) és anyagok újrahasznosítása (Recycle), és összhangban van az Egyesült Államok 17 Fenntartható Fejlődési Céljával. Ezért a legtöbb országot arra ösztönzi, hogy innovatív technológiákat vezessenek be a termelésben. Fő eszközei az ökoinnovációk és a természeti környezetet kímélő "zöld" technológiák. A tanulmány elemezte a körforgásos gazdaság előnyeit, beleértve a hulladékcsökkentést, az erőforrások hatékony felhasználását, a gazdasági előnyöket és az innováció ösztönzését stb. Hangsúlyozva van a fenntartható fejlődés e megközelítésének fontossága, valamint annak az üzleti életre, a társadalomra és a környezetre gyakorolt lehetséges hatása.

Példákkal társítottuk a körforgásos gyakorlatok sikeres megvalósítását a különböző mezőgazdasági vállalkozásokban. A cikk felszólítja a gazdálkodókat, a kutatókat és a döntéshozókat, hogy aktívan alkalmazzák a körforgásos elveket a mezőgazdaságban a nagyobb fenntarthatóság, az erőforrások megőrzése és a környezeti felelősség előmozdítása érdekében ebben a fontos ágazatban.

Kulcsszavak: körforgásos gazdaság, körforgásos gazdaság, koncepció, fenntartható fejlődés, mezőgazdaság, körforgásos gyakorlatok, hatékonyság.

Abstract: The article substantiates that a new paradigm of economic development can be a model of a closed-loop economy (circular economy) based on the recovery and rational consumption of resources, which will act as an alternative to the traditional linear economy. It is proved that the circular economy is a concept of economic production and consumption aimed at maximizing the use of resources, reducing waste and creating closed cycles of material use. The purpose of the study is to consider the conceptual framework for the development of a circular economy in agriculture. The theoretical and methodological basis of the study was the use of general scientific and special methods. In particular, the monographic method was used to study the literature; the method of analysis and synthesis was used to summarize the experience of implementing the main approaches of the circular economy in agriculture; the method of systematic generalization was used to develop proposals for intensifying the work on the implementation of the basic principles of the circular economy in the industry; abstract and logical method was used to formulate conclusions and theoretical generalizations, etc. The study

emphasizes the need for a transition process from traditional consumption models to a circular economy, which can lead to sustainable development and ensure environmentally balanced use of resources. The author substantiates the basic principles of the circular economy in agriculture, which include preservation of soil fertility through the use of agroecological methods, waste and secondary resource management, development of biological diversity, sustainable use of water resources, introduction of digital technologies to optimize production, and support for the participation of local people in creating a sustainable agricultural environment. It is noted that the concept of circular economy is based on the "3-R" principle: Reduce, Reuse and Recycle and is consistent with the 17 UN Sustainable Development Goals, and therefore encourages most countries to introduce innovative technologies into production. Its main tools are eco-innovations and green technologies that are friendly to the environment. The study analyzes the benefits of the circular economy, including waste reduction, efficient use of resources, economic benefits, and stimulation of innovation. It emphasizes the importance of this approach for sustainable development and its potential impact on business, society and the environment. Examples of successful implementation of circular practices in various agricultural enterprises are highlighted. The article calls on farmers, researchers, and policy makers to actively implement circular principles in agriculture to achieve greater sustainability, conserve resources, and promote environmental responsibility in this important sector.

Keywords: circular economy, circular economy, concept, sustainable development, agriculture, circular practices, efficiency.

Постановка проблеми. Завдання, які ставить перед собою концепція циркулярної (кругової) економіки, впливають з традиційної моделі споживання та виробництва, яка базується на "видобувай – виробляй – використовуй – викидай". Однією з головних проблем на сьогоднішній день є значне збільшення обсягів відходів, що призводить до забруднення навколишнього середовища та ускладнює їхнє подальше утилізаційне використання. Крім того, традиційне господарювання часто спрямоване на експлуатацію обмежених природних ресурсів, що може викликати проблеми їхньої нестійкості та призвести до їх вичерпання.

Також важливим аспектом є забруднення навколишнього середовища під час виробництва та використання деяких матеріалів, що впливає на клімат і екосистеми. Зокрема, токсичні викиди та викиди в атмосферу можуть суттєво погіршувати якість повітря та ґрунту.

Споживацькі звички, спрямовані на швидке використання та викидання продуктів, призводять до надмірного споживання та виробництва відходів. Це створює екологічні та економічні проблеми, оскільки відходи нерідко не можуть бути ефективно утилізовані чи перероблені. Додатково, традиційні виробничі процеси характеризуються втратами енергії та ресурсів, що призводить до невинуватених витрат та низької продуктивності.

Огляд цих питань підкреслює необхідність переходу до циркулярної економіки у сільському господарстві, яка пропонує новий, сталий підхід до управління ресурсами та виробництвом, спрямований на зменшення відходів, оптимізацію використання ресурсів та створення замкнених циклів виробництва та використання матеріалів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених і дослідників з усього світу працюють над питаннями циркулярної економіки в різних галузях. Оскільки це міждисциплінарне питання, науковці мають різні спеціалізації, включаючи економіку, екологію, інженерію, соціологію та інше. Серед зарубіжних та вітчизняних вчених, які активно займаються проблемами циркулярної економіки та зробили вагомий внесок у розвиток теоретико-методологічних засад даної концепції можна назвати, зокрема: В. Стахель [1], А. Війкман, К. Сконберг [2], Д. Пірс, Р. Тернер [3], Х. Ся, Дж. Руан [4], Т. Вотлет [5], Л. Сергієнко [6], І. Зварич [7], В. Лойко [8], І. Тимошенко, О. Дронова [9], Ю. Жданович [10], Б. Баюра [11], Д. Нечитайло [12] та інші.

Слід відмітити, що ця сфера активно розвивається, тому потребує більш поглибленого вивчення та розвитку практики втілення основних підходів циркулярної економіки у виробничі процеси, зокрема у сільському господарстві.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою проведеного дослідження є розгляд концептуальних основ розвитку циркулярної економіки в сільському господарстві.

Теоретичною та методологічною основою проведеного дослідження слугувало використання загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, монографічний метод – при вивченні літературних джерел; метод аналізу та синтезу – для узагальнення досвіду впровадження основних підходів циркулярної економіки у сільському господарстві; метод системного узагальнення – для розроблення пропозицій щодо активізації роботи по впровадженню основних принципів кругової економіки у галузі; абстрактно-логічний метод – формулювання висновків та теоретичні узагальнення тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному світі особливої гостроти набуває питання взаємодії природи та людства. Адже стрімкий економічний розвиток суспільства спричиняє значний вплив на навколишнє середовище та призводить до виснаження природних ресурсів, забруднення повітря та ґрунтів, а також зниження їх родючості.

Економічна модель виробництва та споживання, яка панує в більшості країн світу, у тому числі в Україні, представляє лінійну систему, формула якої: “видобувати – виробляти – використовувати – викидати”. Дана модель має цілий ряд суттєвих недоліків, так як вона формує значні обсяги відходів, що залишають так званий “екологічний слід” у природі та наражає суспільство на серйозні ризики [9]. Це не може залишатися без змін, тому виникає необхідність пошуку нової моделі економічного розвитку, у якій утворення відходів буде зведено до мінімуму.

Новою парадигмою економічного розвитку може стати модель економіки замкнутого циклу (циркулярна економіка), заснована на відновленні та раціональному споживанні ресурсів, яка буде виступати альтернативою традиційній лінійній економіці. Метою її функціонування є розірвання зв'язку між економічним зростанням та споживанням природних ресурсів, мінімізація негативного людського впливу на довкілля. Циркулярна економіка тісно взаємопов'язана з принципами сталого розвитку.

Одним із піонерів ідеї циркулярної економіки був швейцарський інженер та економіст Волтер Стахель (Walter R. Stahel). У 1976 році він опублікував доповідь під назвою "Product Life Factor", в якій висловлював концепції сталого виробництва та довготривалого використання ресурсів, які є ключовими аспектами циркулярної економіки. У 1982 році В. Стахель опублікував книгу "The Product-Life Factor", де розглядав поняття "замкнутого циклу" виробництва, що лежить в основі циркулярної економіки. Ці публікації й визначили фундаментальні принципи циркулярної економіки та стали важливими у визнанні цієї концепції [1].

Важливо відзначити, що ідеї циркулярної економіки розвивалися та висвітлювались багатьма науковцями та екологічними дослідниками, і внаслідок десятиліть розвитку та дискусій в цій сфері, поняття кругової економіки стало широко розповсюдженим та визнаним у науковому та бізнес-середовищах.

Доречно відмітити, що концепція циркулярної економіки заснована на принципі «3-R»: скорочення (Reduce), повторне використання (Reuse) та переробка матеріалів (Recycle) [10]. Основними інструментами якої є екоінновації та "зелені" технології, які є дружніми по відношенню до природного середовища. Важливо відмітити, що концепція циркулярної економіки узгоджується із 17 Цілями сталого розвитку ООН, тому й заохочує більшість країн впроваджувати інноваційні технології у виробництво.

При переході до циркулярної економіки, слід взагалі забути про поняття "відходи", тому що всі відходи мають бути перетворені на ресурс. Саме такий перехід є однією із найважливіших складових Четвертої промислової революції, якій був присвячений Міжнародний економічний форум у Давосі в 2016 році.

Більшість провідних країн світу уже розпочали свій шлях до циркулярної економіки, хоча він є тривалим і трудомістким процесом. Серед країн, які у своїх стратегічних документах визначили пріоритетним напрямом розвиток на засадах циркулярної економіки, можна назвати більшість країн ЄС, США, Японія, Китай, Південна Корея та інші. Розуміючи важливість якомога швидшого переходу до такої моделі економіки, вони активно працюють над усуненням перешкод на шляху до її впровадження.

Так, Європейською Комісією в 2020 році було прийнято спеціальний План дій з циркулярної економіки – Circular Economy Action Plan (CEAP), який входить до складу Стратегії розвитку "зеленої" економіки в ЄС. Цим документом спрогнозовано у найближчі десять років подвоїти рівень повторного використання ресурсів та створити 700 тис нових робочих місць додатково [11].

На сьогоднішній день важливо, щоб Україна не випала із цього процесу, тому перехід до принципів циркулярної економіки має бути одним із стратегічних завдань. Тому, в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС наша держава зобов'язалася гармонізувати національне законодавство з європейським і уже багато чого зробила в цьому плані [11; 12; 13].

Основними програмними документами, що проголошують запровадження принципів циркулярної економіки в Україні є:

- Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року (2016 р.);
- Національна стратегія управління відходами до 2030 року (2017 р.);
- Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року (2018 р.);
- Національний план управління відходами до 2030 року (2019 р.);
- Стратегія державної екологічної політики України на період до 2030 року (2019 р.) тощо [14, с. 9].

Хоча в Україні і прийнято відповідні програмні документи, однак суттєвих зрушень у підтримці розвитку циркулярної економіки не спостерігається.

Основними ідеями циркулярної економіки в сільському господарстві є:

1. Управління відходами:

- використання технологій для переробки органічних відходів у високоякісні добрива або біогаз для виробництва енергії;
- розробка систем вторинного використання упаковки та інших матеріалів для зменшення кількості сміття.

2. Збереження води та ґрунту:

- впровадження систем поливу, які оптимізують використання води та запобігають їй забрудненню;
- застосування технологій точного землеробства для збереження ґрунтового покриву та мінімізації ерозії.

3. Кількісне управління ресурсами:

- використання інноваційних технологій для точного дозування добрив, щоб зменшити надмірне внесення і покращити ефективність;
- збільшення використання відновлювальних джерел енергії, таких як сонячні панелі та вітряні турбіни, для живлення ферм та інших аграрних підприємств.

4. Обмін ресурсами:

- сприяння обміну ресурсами між різними фермерськими господарствами, таким чином, створюючи замкнені цикли використання ресурсів;
- впровадження моделей спільного виробництва та обміну продукцією для мінімізації втрат та забезпечення стійкості галузі.

5. Збереження біорізноманіття:

- розвиток агроекологічних методів, що сприяють різноманітності рослин та тварин на фермах;
- заохочення практик органічного землеробства та інших стійких до середовища методів

6. Цифрові технології для оптимізації виробництва:

- використання сенсорів, Інтернету речей (IoT) та аналітики для покращення ефективності виробництва та використання ресурсів;
- впровадження сучасних технологій для точного землеробства та управління ланцюгами постачання.

7. Участь місцевого населення:

- залучення фермерів та місцевих спільнот до розробки та впровадження циркулярних практик:

- підтримка освітніх та навчальних ініціатив для свідомого використання ресурсів та сталих методів сільськогосподарського виробництва.

Ці принципи допомагають забезпечити економічну стійкість, зменшення відходів та екологічну ефективність у сільському господарстві, сприяючи руху в напрямку циркулярного сільського господарства [14; 15;].

Для впровадження інноваційних підходів необхідно консультувати фермерів та інші сільськогосподарські підприємства щодо ефективного використання ресурсів та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Також важливо проводити освітницьку роботу та підвищення обізнаності сільськогосподарських товаровиробників щодо переваг циркулярної економіки.

У сільському господарстві перехід на принципи циркулярної економіки передбачає собою дотримання системи "нульових відходів", коли всі вироблені в ньому продукти будуть використовуватися в якості кінцевого продукту або ж як сировина для іншого виробництва. Це дасть можливість вирішити проблему дефіциту природних ресурсів та залежності від імпортованих матеріалів, що є актуальним в умовах закритих кордонів. Збільшення рівня переробки та повторного використання матеріалів, за оцінками міжнародних організацій, може створити додатково для глобальної економіки один трильйон доларів США до 2025 року [15].

Впровадження циркулярних практик може стати стимулом для розвитку нових технологій, що підтримують стале виробництво, а це в свою чергу, може сприяти економічному зростанню в аграрній сфері. Основними перевагами циркулярної економіки є, зокрема, суттєва економія матеріалів, зменшення відходів, ефективне використання ресурсів, економічні вигоди, стимулювання інновацій тощо (рис.1).

Варто зазначити, що Україна також виявляє інтерес до впровадження циркулярних практик в сільському господарстві. Ось кілька прикладів циркулярної економіки в сільському господарстві України:

- *Біогазові установки на фермах*: деякі фермери в Україні встановлюють біогазові установки, які переробляють органічні відходи, такі як гноївка, у біогаз. Це не лише зменшує кількість відходів, але й створює джерело відновлюваної енергії для господарства та його околиць;

- *Вторинне використання біомаси*: стебла та залишки після збору врожаю можуть служити сировиною для виробництва біопалива або біохімікатів;

- *Системи точного землеробства*: впровадження технологій точного землеробства, які використовують сенсори та дрони для точного контролю над використанням ресурсів, допомагає українським фермерам ефективно виробляти культури, зменшуючи витрати на воду, добрива та енергію;

- *Переробка сільськогосподарських відходів в добрива*: деякі компанії в Україні займаються переробкою сільськогосподарських відходів у високоякісні органічні добрива. Це сприяє ефективному використанню відходів та збереженню родючості ґрунту;

- *Використання відновлюваних енергетичних ресурсів*: ферми в Україні встановлюють вітрові та сонячні електростанції для виробництва відновлюваної

енергії. Це дозволяє їм забезпечувати себе енергією, використовуючи природні ресурси [15; 17].

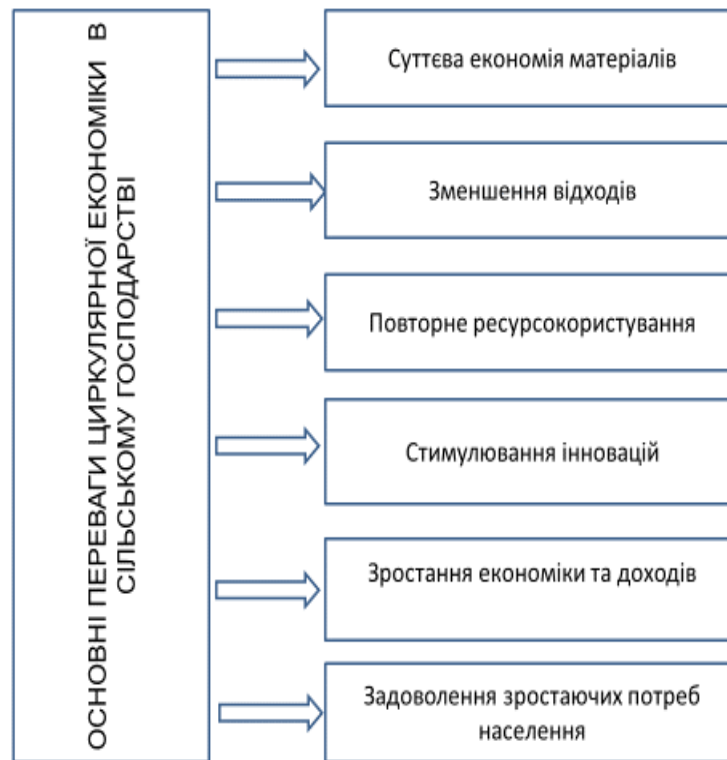

Рис.1. Основні переваги циркулярної економіки в сільському господарстві*

**Джерело: сформовано на основі [16].*

Ці приклади вказують на те, що сільське господарство в Україні вже відчуває користь від переходу до циркулярних практик, спрямованих на ефективне використання ресурсів та зменшення впливу на навколишнє середовище.

На нашу думку, щоб в Україні було більше таких унікальних проєктів, держава має розробити чіткий план впровадження кращих практик розвитку циркулярної економіки в країні та стимулювати їх реалізацію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Однією з головних проблем на сьогоднішній день є значне збільшення обсягів відходів, що призводить до забруднення навколишнього середовища та ускладнює їхнє подальше утилізаційне використання. Крім того, традиційне господарювання часто спрямоване на експлуатацію обмежених природних ресурсів, що може викликати проблеми їхньої нестійкості та призвести до їх вичерпання.

Концепція циркулярної економіки заснована на принципі «3-R»: скорочення (Reduce), повторне використання (Reuse) та переробка матеріалів (Recycle) та узгоджується із 17 Цілями сталого розвитку ООН, тому й заохочує більшість країн

впроваджувати інноваційні технології у виробництво. Основними її інструментами є екоінновації та "зелені" технології, які є дружніми по відношенню до природного середовища.

Отже, циркулярна економіка є концепцією економічного виробництва та споживання, яка спрямована на максимальне використання ресурсів, зменшення відходів та створення замкнених циклів використання матеріалів, ефективне управління відходами та збереження енергії, забезпечуючи стале та стійке використання обмежених природних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Stahel W. R. The Product-Life Factor. In: The Future and the Private Sector. URL: <https://www.quebeccirculaire.org/data/sources/users/4/32217.pdf>.
2. Vijkman A., Skonberg K. Circular economy and movement for suspension. URL: http://www.clubofrome.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/The-Circular-Economy-CoR_UA-2.pdf.
3. Pearce D. W., Turner R. K. Economics of natural resources and the environment: Harvester Wheatsheaf, London, 1990. 378 с.
4. Xia X., Ruan J. Analyzing barriers for developing a sustainable circular economy in agriculture in China Using Grey-DEMATEL approach. *Sustainability*. 2020. № 12(16). С.53-58. DOI: <https://doi.org/10.3390/su12166358>.
5. Wautelet T. The Concept of Circular Economy: its Origins and its Evolution. Luxembourg: Positive ImpaKT, 2018. 23 с.
6. Сергієнко Л.В. Впровадження циркулярної економіки в Україні: державно-управлінський аспект: автореф. дис. д-ра наук / Житомир. держ. технологіч. ун-т. Житомир, 2017.
7. Зварич І. Я. Імплементация Плану дій ЄС у сфері циркулярної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип.25, ч. 1.С. 93-98.
8. Лойко В.В. Проблеми розвитку циркулярної економіки в Україні // III International Scientific Conference From the Baltic to the Black Sea: the Formation of Modern Economic Area: Conference Proceedings, August 23, 2019. Riga, Latvia: Baltija Publishing. С. 24-27. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27911/1/V_Loiko_ISC_2019.pdf.
9. Тимошенко І.П., Дронова О. Л. Циркулярна економіка для умов України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. №9 (208). С. 120-127. URL: [www.irbis-nbuv.gov.ua > cgi-bin > irbis_nbuv > cgiirbis_64 > S21STN=1](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64/S21STN=1).
10. Жданович Ю. Zero waste як стиль життя: безвідходна реальність. 2018. URL: <http://shahter.by/obshchestvo/zero-waste-kak-stil-zhizni-bezothodnaya-realnost>.
11. Баюра Б. Циркулярна економіка – майбутнє успішної України. *Енергобізнес*. №42. 2021. URL: <https://e-b.com.ua/cirkulyarna-ekonomika-maibutnje-uspisnoyi-ukrayini-2167>.
12. Нечитайло Д. З чистого аркуша: як працює і чим вигідна циркулярна економіка. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/09/2/664626/>.
13. Усата Н. В. Основні засади циркулярної економіки в сільському господарстві України // Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції молодих учених, 28–29 квітня 2021 р. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. С.93-94. URL: http://science.inem.lviv.ua/wp-content/uploads/2017/01/CONF_NTSA_2021pdf.
14. Нова політика ЄС з “циркулярної” економіки: можливості для України. Публікація ГО “Діксі Груп”. 2020. 16 с.
15. Макульський К. Кругове сільське господарство. URL: <http://www.agroprofi.com.ua/statti/1828-circular-farming>.

16. Швець А.І. Циркулярна економіка як нова модель розвитку економіки України в процесі євроінтеграції. *Економічний вісник*. 2022. №1. С.43-49. URL: <https://doi.org/10.33271/ebdut/77.043>.
17. Циркулярна економіка. Організаційно-правові аспекти. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/circleeconomic-t/>.

References

1. Stahel, W. (1982). The Product-Life Factor. In: *The Future and the Private Sector*. Retrseved from <https://www.quebeccirculaire.org/data/sources/users/4/32217.pdf> [in English].
2. Vijkman, A. and Skonberg, K. (2016). Circular economy and movement for suspension”. Retrseved from <http://www.clubofrome.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/The-Circular-Economy-CoR-UA-2.pdf> [in English].
3. Pearce, D. and Turner, R. (1990). *Economics of natural resources and the environment*. New York, London [in English].
4. Xia, X. and Ruan, J. (2020). Analyzing barriers for developing a sustainable circular economy in agriculture in China Using Grey-DEMATEL approach. *Sustainability*, 12(16), 53-58. [in English].
5. Wautelet, T. (2018). *The Concept of Circular Economy: its Origins and its Evolution*. Luxembourg [in English].
6. Sergiyenko, L.V. (2017). *Vprovadzhennia tsyrkuliarnoi ekonomiky v Ukraini: derzhavno-upravlinskyi aspekt* [In the promotion of the circular economy in Ukraine: the sovereigngoverning aspect] (Extended abstract of Ph.D. thesis). Zhytomyr state technological university. Zhytomyr [in Ukrainian].
7. Zvarych, I. Ya. (2019). Implementatsiia Planu dii YeS u sferi tsyrkuliarnoi ekonomiky [Implementation of the EU Action Plan in the field of circular economy]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 25, 93-98 [in Ukrainian].
8. Loiko, V.V. (2019). Problemy rozvytku tsyrkuliarnoi ekonomiky v Ukraini [Problems of circular economy development in Ukraine], *Formuvannia suchasnoho ekonomichnoho prostoru: Materialy III Mizhnarodnoi naukovo konferentsii* [Formation of the modern economic space: Materials of the 3rd International Scientific Conference]. Riga [in Ukrainian].
9. Tymoshenko, I.P., Dronova, O.L. (2018). Tsyrculiarna ekonomika dlia umov Ukrainy [Circular economy for the conditions of Ukraine]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, 9 (208), 120-127 [in Ukrainian].
10. Zhdanovich, Yu. (2018). Zero waste yak styl zhyttia: bezvidkhodna realnist [Zero waste as a style of life: waste-free reality]. Retrseved from <http://shahter.by/obshchestvo/zero-waste-kak-stil-zhizni-bezothodnaya-realnost> [in Ukrainian].
11. Bayura, B. (2021). Tsyrculiarna ekonomika – maibutnie uspishnoi Ukrainy [Circular economy – the future of successful Ukraine]. *Enerhobiznes*, 42.
12. Nechitaylo, D. (2020). Z chystoho arkusha: yak pratsiuie i chym vyhidna tsyrkuliarna ekonomika [From a clean slate: how does the circular economy work and what are its benefits]. *Ekonomichna pravda*. Retrseved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/09/2/664626/> [in Ukrainian].
13. Usata, N.V. (2021). Osnovni zasady tsyrkuliarnoi ekonomiky v silskomu hospodarstvi Ukrainy [Basic principles of the circular economy in the agriculture of Ukraine], *Ekonomichnyi rozvytok derzhavy, rehioniv i pidpriemstv: problemy ta perspektyvy: Materialy IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii molodykh uchenykh* [Economic development of the state, regions and enterprises: problems and prospects: Materials of the IP of the International Scientific and Practical Internet Conference of Young Scientists]. Lviv [in Ukrainian].
14. Nova polityka YeS z “tsyrkuliarnoi” ekonomiky: mozhlyvosti dlia Ukrainy [New EU policy on the “circular” economy: opportunities for Ukraine]. *Publikatsiia HO “Diksi Hrup”*, 2020. Retrseved from http://www.dixi_pb_circular-economy_ukr_full_3 [in Ukrainian].
15. Makulskyi, K. (2020). Kruhove silske hospodarstvo [Circular farming]. *Ahroprofi*. Retrseved from <http://www.agroprofi.com.ua/statti/1828-circular-farming> [in Ukrainian].

16. Shvets, A.I. (2022). Tsykuliarna ekonomika yak nova model rozvytku ekonomiky Ukrainy v protsesi yevrointehratsi [Circular economy as a new model of economic development of Ukraine in the process of European integration]. *Ekonomichnyi visnyk*, 1, 43-49.

Tsykuliarna ekonomika. Orhanizatsiino-pravovi aspekty [Circular economy. Organizational and legal aspects]. Retrseved from <https://www.businesslaw.org.ua/circle-economic-t/> [in Ukrainian]

УДК 330
А19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics : наук. журн. / редкол. : Р. Бачо, Н. Пойда-Носик, В. Макарович; Закарпат. угор. ін-т ім. Ф. Ракоці ІІ. Берегове, 2023. Вип. 4 (2023). 694 с. Текст укр., англ., угор.

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

Науковий журнал „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” розрахований на науковців, докторантів, аспірантів, практиків та широкого кола читачів, які цікавляться проблематикою в галузі економічних наук.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій покладається на авторів. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редколегії.

Технічна редакція:
Вікторія МАКАРОВИЧ

Відповідальний за випуск:
Роберт БАЧО

Коректура англomовного тексту

Ніна ПОЙДА-НОСИК

Обкладинка:
Габор ПОТОКІ
УДК:

Бібліотечно-інформаційний центр «Опацої Черє Янош» при
Закарпатському угорському інституті імені Ференца Ракоці ІІ

**Публікація видання здійснюється за сприяння
Інституту Стратегічних Досліджень Угорщини.**

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №25089-15029Р від 08.11.2021 р.*

Засновник наукового журналу:

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ.

Адреса: 90202 м. Берегове, пл. Кошута, буд.6.

Офіційний сайт наукового журналу:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

Видавництво: Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ, 90202, м.Берегове, пл. Кошута, буд.6. (E-mail: aab-economics@kmf.org.ua), Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК №7637 від 19 липня 2022 р.

Друк: ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Гагаріна 36, м.Ужгород, 88000. E-mail: print@rik.com.ua). Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК5040 від 21 січня 2016 р.

Підписано до друку 20.12.2023.

Шрифт «Times New Roman».

Папір офсетний, щільністю 80 г/м².

Друк цифровий. Ум. друк. арк. 47,76.Формат 70x100/16.

Замовл. №456. Тираж 50.